

СТАНОВИЩЕ

ОТ ПРОФ. Д-Р ИРЕНА ИЛИЕВА

Институт за държавата и правото, Българска академия на науките,
София 1000, ул. „Сердика“ № 4, тел. 987 49 02

член на научно жури за публична защита на дисертационния труд на Николина Георгиева Кутева – редовна докторантка в катедра „Международно право и международни отношения“ на Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на тема:

„ПРЕВАНТИВНА ДЕЙНОСТ НА ООН В СПРАВЯНЕТО С МЕЖДУНАРОДНИТЕ КОНФЛИКТИ – ОТ ТРАДИЦИОННО КЪМ ПРЕВАНТИВНО МИРООПАЗВАНЕ ПРЕЗ XXI ВЕК“

за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“ по професионално направление 3.6. Право (Международно право и международни отношения)

I. Общо описание на представения дисертационен труд

Докторантката е представил дисертационен труд в обем от 224 нестандартни страници, включително въведение, четири глави, заключение, и списък на използваната литература. Всъщност дисертацията е по-голяма от посочения обем.

Трудът е посветен на един актуален и недостатъчно изследван проблем в българската и чужда специализирана литература: превантивното мироопазване на ООН. Проблемният кръг на дисертационния труд обхваща както прехода от `традиционно` към `превантивно` мироопазване, така и липсата на ясно разграничение между предконфликтна и следконфликтна превантивна дейност на световната организация.

Изследователската задача е ясно формулирана: обосноваването на необходимостта от неговото теоретично доразвиване и своевременно практическо прилагане в предконфликтна ситуация, така и в рамките на следконфликтното възстановяване.

Разпределението на изследването е логично построено и сравнително балансирано с относително по-кратки глави Трета и Четвърта, посветени на еволюцията и трансформацията на мироопазването и ограниченията на ООН в рискови зони и възможности за успешно превантивно мироопазване. Изложението е построено класически: от общото към конкретното, като Глава Четвърта представлява case study по отношение на предходните.

В увода докторантката обосновава актуалността и значението на изследвания проблем, както и че случаите на превантивно мироопазване като механизъм за предотвратяване на конфликти са недоразвити теоретически и практически.

Ясно и точно са формулирани обектът на изследване, предметът, целта и задачите на труда. Използвана е подходяща методология: сравнителен, аналитичен, нормативен и логически, както и методът `изследване на казуси`.

Глава първа (в обем от 58 с.) е посветена на съвременните предизвикателства пред ООН в предотвратяването на международните конфликти.

Тя обосновава започва с теоретичния въпрос за структурната промяна в системата на международните отношения и постепенното „разчупване“ на еднополюския модел, най-вече в резултат на все по-силното влияние на Русия и Китай върху общото състояние на системата на международните отношения.

Направен е обоснован извод, че „водещите световни центрове на сила на най-висшите структурни равнища на системата на международните отношения са петте постоянни държави членки на Съвета за сигурност на ООН – САЩ, Великобритания, Франция, Русия и Китай“. (с. 21) Откроява се и ролята на Европейския съюз.

Въз основа на теоретичните постановки на проф. Г. Стефанов авторката е направила формулирала определение за „асиметричен международен конфликт“ – с. 26.

Очертани са основните предизвикателства пред ООН при справянето с асиметричните конфликти: разпространението на оръжия за масово унищожение, мрежа от международни терористични групировки и провалените държави и „престъпните“ държави.

В главата са очертани основните предизвикателства пред предотвратяването на дефинираните асиметрични международни конфликти: климатичните промени, суровинния и енергиен проблем, разширяващата се пропаст между развитите и развиващите се страни, демографските проблеми и продоволственият проблем, международния тероризъм, пиратството.

Параграф 3 на Глава Първа е посветен на ограниченията пред регулативните способности на ООН след края на „студената война“ и променящата се роля на световната организация в съвременния свят.

Докторантката обосновава, че провалите в традиционното мироопазване през 90-те години на миналия век изисква преодоляване на слабости на превантивния механизъм и преход към превантивно мироопазване, ясно формулирайки и пречките пред постигането на такъв консенсус.

Параграф 3.2. представя опитите на ООН да се приспособи към променящата се регулативна среда.

Глава втора (61 с.) изследва сравнително инструментите на ООН за предотвратяване на международните конфликти. Представена е превантивната дипломатия (включително успешни примери – с. 81-82), проследен е теоретичния спор: „разрешаване или трансформиране“ на конфликта. Подходящо са анализирани правомощията и ролята на главните органи на ООН в качеството им на инструменти за предотвратяване на международните конфликти, като е подчертано централното място на Съвета за сигурност в глобалната архитектура на международното мироопазване. Проследена е реформата на ООН и съвместната ѝ дейност с международни, регионални и други организации по мироопазване. Открито е най-високо равнище на институционализираното сътрудничество между ООН и Африканския съюз (с. 123). Реформата на ООН сполучливо е свързана с трансформацията на НАТО.

Докторантката справедливо сочи, че е „...от съществено значение да се подчертае, че хармонизирането на мироопазващите доктрини на ООН, НАТО и ЕС с оглед изграждането на по-надеждни механизми за взаимодействие и взаимно допълване на техните усилия при осъществяването на многоаспектни мироопазващи операции“. (с. 137)

Глава Трета (25 с.) представлява анализ на еволюция и трансформацията на мироопазването на ООН в съвременния свят. Тя е фокусирана по-конкретно върху многоаспектните мироопазващи операции на ООН

Николина Кутева разглежда последователно съвременните предизвикателства пред мироопазването на ООН: тълкуване на принципа за „безпристрастност“, необходимостта от постигането на „по-устойчив политически консенсус“, създаването на съгласувана стратегия за полево осигуряване, повишаване на отчетността сред участниците в мироопазването и др. Представени са добросъвестно различни виждания и класификации от автори за тези предизвикателства, както и еволюцията на нормативната база на мироопазването.

Разграничено е традиционното мироопазване от многоаспектните мироопазващи мисии (в Бурунди, Либерия, Сиера Леоне и Източен Тимор).

Параграф 3 е посветен на мироизграждането – ниво на следконфликтно възстановяване за предотвратяване на повторно избухване на конфликт.

Разгледана е институционалната роля на Комисията по изграждане на мира и Съвета по правата на човека.

Глава Четвърта, макар и с по-малък обем (34 с.) е озаглавена „Ограниченията на ООН в рискови зони и възможности за успешно превантивно мироопазване“. В нея се проследяват ограничения пред мироопазващата роля на ООН в Демократична република Конго, Афганистан, Либия. Изяснена е концепцията за „засиленото мироопазване“ (с. 171 – 72).

Особен принос на докторантката е анализа на новата концепция „международната отговорност за защита“. (с. 174 и сл.) и легитимирането на въоръжената хуманитарна интервенция с *Резолюция 1970* от 26 февруари 2011г. и *Резолюция 1973* от 17 март 2011г. на Съвета за сигурност на ООН. Високо оценявам критичния анализ на докторантката относно тази концепция. Тя сочи, че „проблематиката, свързана със защитата на човешките права и предотвратяването на случаите на геноцид, може да се използва за постигането на политически цели и за подкопаване на други основни принципи на международното право, само в случаите обаче, когато не е налице изричната оторизация от Съвета за сигурност на ООН за провеждането на такава интервенция“. (с. 177).

Параграф 3 показва успешен модел: превантивното мироопазване в Република Македония в периода 1991–1999 г. И тук Николина Кутева показва критичен подход и оценка на тази мироопазваща операция на ООН.

Заклучението концентрира основните изводи на авторката и съдържа изводи относно: ограничение пред регулативните способности на ООН, „интернационализацията“ на вътрешнодържавните конфликти и тяхната асиметричност, необходимостта от глобално партньорство за развитие на международноправни механизми за превантивно мироопазване. Обобщени са предизвикателствата и пречките за ефикасно превантивното мироопазване. Стратегическото партньорство между ООН и НАТО е оценено като основополагащо за новата концепция за превантивното мироопазване. Очертана е ролята на разширяващите се партньорства на ООН с регионалните и други организации.

II. Оценка на научните и практически резултати и приноси в дисертацията

Първото несъмнено достойнство на дисертационния труд е изборът на темата. Предметът на изследване е изключително актуален, динамично развиващ се процес с

доста неустановена терминология на български, с несъмнено отражение върху системата на международните отношения.

Основната научна задача на дисертационния труд: да се доразвие и даде ново научно обосноваване на международноправните механизми за превантивно мироопазване е постигната.

Приносите имат както обобщаващ и систематизиращ характер, така и конкретно-практически.

- На основата на анализиранието и систематизирането на съвременните предизвикателства пред ООН в предотвратяването на международните конфликти докторантката обосновава необходимостта от преход от „Вестфалската концепция за мироопазване” към “пост-Вестфалската концепция за мироопазване”;
- Систематизирани са новите предизвикателства пред превантивното мироопазване: асиметричните международни конфликти, климатичните промени и други глобални проблеми;
- Особен принос, който вече подчертах по-горе, представлява подробното изследване на концепцията „международната отговорност за защита“ (с. 57 – 58)
- Отграничаването на превантивната дипломация и нейните фази от превантивното мироопазване, превантивно разполагане на военни сили и превантивно разоръжаване;
- Въпреки че през последните десетилетия има само три случая на превантивно мироопазване на ООН, докторантката има сериозен принос за изясняване на еволюцията на понятието, както и за изкрystalизирането на терминологията: превантивна дипломация, „разрешаване или трансформиране” на конфликт, „мироопазване“, „мироизграждане“, „засиленото мироопазване” и др.;
- Направени са изводи с прогностичен характер: за осъществяването на преход от `традиционно` към `превантивно` мироопазване на ООН през XXI век..
- В дисертационния труд има много обосновани изводи: напр. на с. 27 относно асиметричните международни конфликти, с. 57-58 за преосмислянето на ролята на превантивното мироопазване към концепцията „отговорност за защита“, с. 79 и др.;
- Представянето на успешен модел на мироопазване в Р Македония критично.
- Практически изводи относно справянето с глобални проблеми като международния тероризъм и пиратството: наложителното създаване на „интелигентна“ стратегия, интегрираща „меките“ и „твърдите“ аспекти на силата.

Авторката показва умение да очертае проблематиката на изследването, да използва подходяща методология, да формулира дефиниции и да достигне до съществени изводи. Докторантката има три публикации по темата на дисертацията.

III. Критични бележки и препоръки

Като цяло споделям направените от авторката теоретични изводи и формулирани дефиниции. Все пак, струва ми се пресилено становището ѝ, че концепцията „отговорност за защита“ е особено успешно приложена в Либия.

Имам критична бележка относно използването на названието „Македония“, „Република Македония“ и „Бивша югославска република Македония“ в изложението. То следва да се уеднакви и да се обоснове защо се използва точно това название. Известно е, че това е изключително деликатен проблем в международните отношения на нашата съседка. Само припомням, че България я призна под конституционното ѝ название „Република Македония“.

Има някои повторения в отделните глави, които не накърняват целостта на изложението.

Използвана е солидна по обем литература, но липсват някои трудове на български автори, като Надя Бояджиева и Йордан Баев, които са специалисти главно по мироопазващите операции на Балканите.

Посочените критични бележки не са от съществено значение и не се отразяват на качеството на дисертационното изследване и отличното впечатление от него.

IV. Заключение

Изложените преценки за научните приноси на разглежданото дисертационно изследване и направените препоръки могат да послужат като основа за оценката на научната подготовка и качества на докторантката.

Това, което може да се обобщи от представения дисертационен труд на Николина Георгиева Кутева, е способността за избор на актуален проблем, който не е достатъчно разработван в България, същевременно е с огромен потенциал за развитие поради новите предизвикателства при разрешаването на кризи. Авторката доказва солидна академична подготовка, показва умения да систематизира, дефинира и да прави обосновани изводи.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав в Р България, на чл. 27 от Правилника за неговото прилагане и на чл. 66 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, поради което давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА и предлагам убедено Научното жури да даде на Николина Георгиева Кутева образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „право“ (Международно право и международни отношения).**

Член на научното жури:

Дата: 7.01.2015 г.

Проф. д-р Ирена Илиева